

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 19 april 1894, kl. 3 e. m.

Utlåtande, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändrad lagstiftning angående riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna.

I en inom Första Kammaren af herr *P. Em. Lithander* väckt, till bankoutskottet hänvisad och efter öfverenskommelse med lagutskottet till behandling af sammansatt banko- och lagutskott öfverlemnad motion (n:o 4) har, på anförda skäl, föreslagits, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och i hvad mån — efter vidtagna ändringar dels med afseende på Riksdagens beslut i fråga om den tid, för hvilken fullmäktige i riksbanken skola väljas, och dels med afseende på öfriga numera för handen varande förhållanden, som på frågan inverka, i de af 1889 års bankkomité utarbetade förslag till lagar för Sveriges riksbank och angående indragning af enskilda bankers sedelutgifningsrätt — dessa båda lagförslag kunna tjena såsom grundval för lagstiftning i syfte att ordna bankväsendet i riket med afseende på riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna, samt derefter, så fort ske kan, för Riksdagen framlägga de förslag, som må finnas ändamålsenliga.

Sedan inom finansdepartementet utarbetats ett förslag till ändring i kongl. kungörelsen den 20 maj 1864 angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar, framlade Kongl. Maj:t, med tillkännagifvande att Kongl. Maj:t ansett sig i ett så viktigt ämne som detta icke böra lagstifta utan Riksdagens medverkan, för 1874 års Riksdag förslag till den ändrade författning rörande enskilda sedelutgifvande banker, som enligt samma förslag borde utfärdas. Vid behandlingen af detta förslag stannade Riksdagens båda kamrar i olika beslut i fråga om de sedelvalörer, som skulle få utgifvas af de enskilda bankerna, hvilka beslut dock sammanjemkades derhän, att enskilda bankers sedlar skulle få lyda å 50, 100, 500 och 1,000 kronor samt tills vidare och intill dess Kongl. Maj:t annorlunda förordnade jemväl å 10 och 5 kronor. I den kongl. kungörelse, som, efter anmälan af Riksdagens nu nämnda och öfriga beslut med anledning af Kongl. Maj:ts ofvanberörda förslag, den 12 juni 1874 utfärdades, blef infördt ett stadgande i öfverensstämmelse med Riksdagens beslut om sedelvalörerna. Den befogenhet att när som helst förordna om indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar å 5 och 10 kronor, hvilken sålunda lagts i Kongl. Maj:ts hand, har hittills icke blifvit begagnad i vidsträcktare mån än att, sedan Riksdagen år 1879, efter derutinnan af Kongl. Maj:t framlagd proposition, beslutit vissa åtgärder för ändamålet, jemlikt kongl. kungörelsen den 20 juni 1879 de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar å 5 kronor upphört från och med samma års slut. Ett af Kongl. Maj:t i nyssnämnda proposition jemväl framställt förslag om åtgärder i och för upphörande för ifrågavarande banker äfven af rätten att utgifva egna sedlar å 10 kronor senast inom utgången af år 1882 vann dermed icke Riksdagens bifall.

År 1881 föranläts Riksdagen hos Kongl. Maj:t framhålla de brister, hvarmed enligt Riksdagens åsigt bestämmelserna i afseende å de enskilda bankerna voro behäftade, och begärde i sammanhang härmed en revision af den i detta afseende gällande lagstiftning. Detta föranledde samma år tillsättandet af den s. k. stora bankkomitén, dervid det sörjdes för att såväl riksbankens som de enskilda bankernas målsmän blefvo inom komitén representerade. I sitt den 14 december 1883 afgifna utlåtande uttalade komitén såsom en hufvudprincip, att det mål, hvartill lagstiftningen i Sverige på bankväsendets område borde sträfva, måste vara upphörandet af den enskilda sedelutgifningen och koncentrerandet af sedelutgifningsrätten hos en enda bank; en grundsats, hvars riktighet vunnit sådant erkännande, att alla de förslag i ämnet, som derefter förelagts Riksdagen, upptagit densamma. Endast om sättet

att efter en mer eller mindre lång öfvergångstid nå målet hafva olika meningar gjort sig gällande, men denna meningsskiljaktighet har hittills hindrat frågans lösning. Sålunda ledde, sedan kamrarna stannat i olika beslut, som ej kunde sammanjemkas, Kongl. Maj:ts till 1886 års Riksdag aflåtna och på förenämnda komitéutlåtande stödda proposition icke till något resultat. En annan proposition i ämnet af år 1887 kom till följd af då inträffad riksdagsupplösning icke under pröfning. Enligt grunderna för dessa båda kongl. propositioner skulle sedelutgifningen ordnas under en mer eller mindre noga bestämd öfvergångstid, efter hvilken förlopp den stora frågan om sedelutgifningens koncentrerande hos en centralbank (riksbanken) skulle slutligen lösas; men dessa grunder hafva sedermera icke åter upptagits. Efter ett yttrande till statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 21 december 1888 fann nemligen Kongl. Maj:t blifvande förslag i ämnet böra omfatta lösning af den sväfvande bankfrågan i hela hennes vidd, och den 5 oktober 1889 uppdrog Kongl. Maj:t åt en komité — äfven denna sammansatt af representanter för både riksbanken och enskilda banker — att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa i nämnda statsrådsprotokoll angifna grunder uppgöra förslag till bankväsendets ordnande. Komiténs program kan sammanfattas deri, att sedelutgifningsrätten borde koncentreras hos Sveriges riksbank under vilkor, dels att riksbanken organiserades så, att den blefve egnad att fylla denna uppgift, och dels att nödig varsamhet iakttoges vid afvecklingen af de enskilda bankernas sedelutgifning. Den 30 januari 1890 afgaf komitén på grund häraf betänkande, hvarmed öfverlemnades, jemte motiv, förslag till

lag för Sveriges riksbank;

ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen;

ansvarighetslag för fullmäktige i Sveriges riksbank;

ansvarighetslag för ledamöterna i styrelserna vid Sveriges riksbanks afdelningskontor; och

lag angående indragning af enskilda bankers sedelutgifningsrätt.

I förslaget till lag för Sveriges riksbank formulerade komitén stadgandena om riksbankens metalliska kassa och sedelutgifning på följande sätt:

7 §.

»Riksbanken eger rätt att utgifva sedlar till det belopp, som motsvaras af följande kassatillgångar:

a) metallisk kassa, så beräknad som i 9 § sägs;

- b) på utrikes ort nedsatt eller under transport derifrån varande, mot sjöfara försäkradt guldmynt eller omyntadt guld;
- c) hos bankinrättningar eller handelshus på utrikes ort i löpande räkning inestående medel».

8 §.

»Utöfver det enligt 7 § medgifna belopp är riksbanken berättigad till en sedelutgifning af högst sjuttiofem millioner kronor, under vilkor att de på grund häraf utgifna sedlar motsvaras af följande tillgångar sammanräknade:

- a) lätt säljbara utländska statspapper;
- b) statens, allmänna hypoteksbankens och andra inhemska obligationer, som å utländsk börs noteras;
- c) vaxlar betalbara inom eller utom riket».

9 §.

»Såsom riksbankens metalliska kassa skall beräknas allt riksbanken tillhörigt och inom landet befintligt såväl svenskt och utländskt guldmynt samt omyntadt guld som ock i Sverige, Norge eller Danmark i öfverensstämmelse med konventionen den 27 maj 1873 prägladt silfvermynt.

Metalliska kassan må ej bibehållas vid lägre belopp än tjugufem millioner kronor. Derutöfver skall, då de på grund af 8 § utgifna sedlar öfverstiga sextio millioner kronor, riksbanken hålla i metallisk kassa minst trettio procent af det belopp, hvarmed de på sådan grund utgifna sedlar öfverskjuta sistnämnda summa. Den del af metalliska kassan, som utgöres af guld, må ej bibehållas vid mindre belopp än som svarar mot fyra femtedelar af den metalliska kassan i dess helhet». —

Beträffande åter enskilda bankers sedelutgifningsrätt, föreslog komitén i förslaget till lag angående indragning af berörda sedelutgifningsrätt, utom stadganden derom att rätt att utgifva egna sedlar ej vidare skulle få meddelas någon bank och att förlängning i enskild banks oktroj ej finge beviljas för längre tid än till utgången af 1903 äfvensom att efter 1893 års utgång samtliga enskilda bankers sedelutgifningsrätt ej skulle vara medgifven till högre sammanlagdt belopp än 50 millioner kronor, följande bestämmelser:

§ 3.

»Vid utgången af år 1898 inskränkes sedelutgifningsrätten för en hvar af de enskilda bankerna till hälften af det enligt § 2 banken tillagda belopp^{*)}; och vare banken berättigad till en sålunda begränsad sedelutgifning intill slutet af år 1903, då all rätt för enskild bank att utgifva egna sedlar upphör.

Enskild bank, som efter utgången af år 1898 helt och hållet eller delvis afstår från sin sedelutgifningsrätt, ege att hos Sveriges riksbank från tiden, då detta sker, och intill 1903 års slut erhålla kassakreditiv mot säkerhet, som af riksbankens fullmäktige godkännes, och till belopp, motsvarande den sedelutgifning, hvarifrån banken sålunda afstått. För dylikt kreditiv erlägges icke kreditivavgift. Räntan för medel, som å sådant kreditiv uttagas, bestämmes af riksbankens fullmäktige; dock att denna ränta icke må sättas högre än till två procent för år.

När enskild bank afstår från sin sedelutgifningsrätt eller någon del deraf, skall banken derom göra anmälan hos Konungen.»

§ 4.

»Enskild bank ege rätt att under åren 1894 till och med 1898 i Sveriges riksbank rediskontera vëxlar af sådan beskaffenhet, som i § 14 a) af lagen för riksbanken sägs^{**)}, till belopp, motsvarande bankens obegagnade sedelutgifningsrätt enligt den af kongl. finansdepartementet senast offentliggjorda bankrapport.

Under åren 1899 till och med 1903 åtnjute enskild bank dylik rediskonteringsrätt till belopp, motsvarande den minskning i rätten att utgifva egna sedlar, som på grund af stadgandet i § 3 för banken inträdt vid utgången af år 1898.

Vid den rediskontering, hvarom här sägs, må diskontot icke öfverstiga två tredjedelar af det eljest i riksbanken gällande». —

Af de utaf 1889 års komité framlagda förslagen har allenast det,

^{*)} »§ 2. Efter utgången af år 1893 vare sedelutgifningsrätt icke medgifven utöfver ett sammanlagdt belopp af femtio millioner kronor för samtliga enskilda banker.

Detta belopp fördelas af Konungen mellan de enskilda bankerna med hänsyn till såväl hvarje banks förutvarande sedelutgifning som antalet af dess afdelningskontor.

Sedan enskild banks sedelutgifning sålunda blifvit bestämd, må under den i § 1 omnämnda oktrotid afdelningskontor icke, utan Konungens medgifvande, af banken indragas. Sker det, ege Konungen föreskrifva nedsättning i beloppet för bankens sedelutgifning».

^{**)} Här åsyftade stadgande lyder sålunda: »Riksbanken eger att drifva utiåningsrörelse medelst:
a) diskontering af accepterade, å inrikes ort inom sex månader betalbara vëxlar, hvilka pröfvas vara grundade å verkliga handelsaffärer».

som afsett ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen varit föremål för Riksdagens pröfning. Uti proposition (N:o 29) till 1890 års riksdag föreslog nemligen Kongl. Maj:t åtskilliga grundlagsändringar, hvilka, i allt hufvudsakligt öfverensstämmande med de förslag derutinnan, som afgifvits af 1889 års komité, gingo ut på att Kongl. Maj:t skulle erhålla rätt att i riksbankens styrelse insätta visst antal ledamöter och att förlänga tiden för de af Riksdagen valde ledamöternas uppdrag från ett till tre år. Hvad som sålunda föreslagits blef då icke af Riksdagen bifallet, och komiténs öfriga förslag hafva icke genom kongl. proposition förelagts Riksdagen.

Bankfrågan befinner sig dock icke för närvarande i samma läge som förut. Å ena sidan har nemligen Kongl. Maj:t dels genom flera kungörelser från slutet af år 1891 förlängt de den 31 december 1893 utlöpande oktrojerna för enskilda banker på 10 år, d. v. s. till slutet af år 1903, och dels genom kungörelse den 27 januari 1893 oktrojerat en ny enskild bank, benämnd Norrbottens enskilda bank, som dervid erhållit sedelutgifningsrätt till slutet af 1903 i likhet med öfriga enskilda banker. Men å andra sidan har Riksdagen dels genom beslut, som vunnit Kongl. Maj:ts sanktion, höjt Riksbankens grundfond från 45 till 50 millioner kronor, eller samma belopp, som föreslagits af 1889 års bankkomité, dels ock med användande af sin bevillningsrätt höjt beskattningen å enskilda bankers sedlar, så att denna skatt, som år 1892 utgjorde tre kronor per tusen af högsta under året utelöpande sedelbeloppet, för år 1893 ökats till 5 kronor och från 1894 till 10 kronor. Slutligen har innevarande års Riksdag antagit ett hvilande förslag till grundlagsändring, enligt hvilket fullmäktige i riksbanken skola väljas för en tid af tre år och det vid hvarje årligt val skall utses allenast två, hvilket beslut föranledts af det allmänt erkända behovet af större kontinuitet inom riksbankens styrelse.

Här torde äfven böra erinras derom, att Riksdagen, så vidt på densamma berott och i sakens nuvarande läge kunnat åstadkommas, sörit för att riksbanken skall blifva i stånd att ensam öfvertaga äfven utgifningen af sedlar å 10 kronor, i hvilket afseende vilkorliga stadganden meddelats i alla från och med år 1885 utfärdade bankoreglementen, så lydande:

»För den händelse, att Kongl. Maj:t förordnar om upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor, ega fullmäktige

dels att på det sätt och uppå de vilkor i afseende å räntegodtgörelse, återbetalningsskyldighet m. m., som med fullmäktige i riks-

gäldskontoret aftalas, uti riksgäldskontoret lyfta svenska statens obligationer eller deremot svarande valuta i guld intill ett belopp af högst sju millioner kronor;

dels ock att på de vilkor, fullmäktige må bestämma, i riksbanken rediskontera af de enskilda bankerna öfvertagna inländska vexas intill belopp, motsvarande för hvarje sådan bank hvad densamma vid 1885 års slut befinnes hafva haft i egna tiokronesedlar utelöpande».

Då, fastän det torde kunna med visshet antagas, att det innevarande år af Riksdagen för dess del antagna förslag till grundlagsändring äfven komme att af Kongl. Maj:t sanktioneras, riksbanken likväl ingalunda ensamt derigenom skulle vinna den styrka, som måste utgöra förutsättningen för att den kunde varda både till namnet och gagnat en verklig nationalbank;

då under nuvarande förhållanden, å ena sidan i fråga om riksbanken, de viktiga bestämmelserna om bankens metalliska kassa, sedelutgifning, grunderna för upp- och utlåningsrörelsen m. m. icke tryggades genom en af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt stiftad lag, samt, å andra sidan i fråga om de enskilda bankerna, den genom oktrojerna för dem åsyftade stadga och trygghet äfventyrades derigenom, att det viktigaste af deras privilegier, nemligen att utgifva egna banksedlar, kunde genom beskattningsåtgärder faktiskt omintetgöras;

då i sin mån osäkerheten i vårt bankväsen återverkade på affärlifvet och utgjorde en fara för dess lugna utveckling;

då statsverket hade behof af en ökad bankovinst såsom bidrag till statens utgifter samt någon afsevärd ökning i samma vinst icke vore att motse, derest icke till riksbanken öfverlemnades all sedelutgifning i riket;

då en fortsatt ökning i beskattningen af enskilda bankers sedelutgifning ur synpunkten af statens inkomster torde vara skäligen betydelselös, enär, efter det en viss gräns uppnåtts, beskattningen verkade såsom ett förbud; och

då slutligen det måste anses vara Riksdagens pligt att tillse, att Sveriges riksbank komme att arbeta under hägnat af författningar, som vore egnade att stärka bankens anseende och förmåga att fullgöra de skyldigheter, den såsom statsbank och en viktig faktor i ett sundt affärlif enligt sakens natur borde hafva, har motionären ansett, att

frågan om bankväsendets organisation borde upptagas till förhandling mellan statsmagtarna för vinnande af en god lösning, och därför hos Riksdagen gjort sin här öfverst intagna hemställan.

Vid 1893 års Riksdag har till behandling af sammansatt banko- och lagutskott förelegat, bland andra, en af herr *Dahn* väckt motion, till hvilken den nu ifrågavarande är mycket nära stående. Herr *Dahn* hade dervid föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes på vissa i motionen framhållna, i sina hufvudpunkter med 1889 års komités förslag öfverensstämmande grunder till nästkommande Riksdag framlägga förslag till omorganisation af vårt bankväsende med afeende på riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna.

Hörde öfver nämnda motion hafva fullmäktige — med afvikande mening dock yttrad af deras ordförande — anfört:

»Hvad nu först beträffar frågan om sedelutgifningens öfverlemnande åt riksbanken allena, hafva fullmäktige i riksbanken i sitt utlåtande den 29 februari 1884 öfver bankkomiténs den 14 december 1883 afgifna förslag till förändrad organisation af bankanstalterna, med åberopande af de skäl, komitéen anfört, uttalat sig för att riksbanken skulle få uteslutande rätt att utgifva banksedlar med lagligen gällande kurs, dock att öfvergången till det nya systemet icke borde ske alltför brådstörtadt.

Hvarken i det ena eller andra afseendet hafva fullmäktige funnit anledning att frågå sin i ofvan åberopade yttrande uttalade åsigt; anhållande fullmäktige dervid att få erinra, hurusom dels riksbankens fonder sedan 1884 ökats med ett betydligt belopp, dels ock bankens sedelutgifningsrätt sedan dess blifvit väsentligt utvidgad. Om sålunda riksbanken under de nio år, som förflutit efter det ifrågavarande yttrande afgafs, alltmer vuxit in i den ställning, som en ensam sedelutgifvande bank måste intaga, synes dock, med hänsyn till affärsrörelsen i landet, sådan den utvecklats sig under inflytande af ett större antal sedelutgifvande banker, det vara med nödig försigtighet öfverensstämmande, att en lämplig öfvergångs- och beredsetid lemnas dessa enskilda banker, innan deras sedelutgifningsrätt upphör. Att i det afseendet rätt bör medgifvas dessa banker att till lägre diskonto få i riksbanken rediskontera af dem öfvertagna vaxlar, har senast af 1889 års komité föreslagits,

och fullmäktige, som beträffande ifrågastäld indragning af de enskilda bankernas tiokronesedlar såväl 1885 i sitt till sammansatta stats- och bankoutskottet afgifna yttrande som ock 1892 i utlåtande till sammansammansatta banko- och lagutskottet förordat en dylik rediskonteringsrätts medgifvande, anse sig, med hänvisning till sina vid dessa tillfällen gjorda uttalanden, böra i hufvudsak instämma i hvad 1889 års komité angående dylik rediskontering föreslagit.

Vidare anse sig fullmäktige, som i afseende på riksbankens sedelutgifningsrätt och metalliska kassa icke hafva något att erinra mot det af samma komité framlagda förslag, i likhet med komitén och med hvad fullmäktige sjelfva yttrat vid behandlingen af de väckta motionerna om tiokronesedlarnas indragning, böra framhålla angelägenheten deraf, att, om riksbankens ställning skall ändras derhän, att den ensam blir sedelutgifvande, bestämmelserna om metalliska kassan och sedelstocken blifva intagna i banklagen.

Beträffande slutligen frågan om den ändring i afseende å riksbankens styrelse, som må finnas nödig i samband med riksbankens eventuella öfvertagande af hela sedelutgifningen, torde fullmäktige icke hafva anledning att nu yttra sig, helst motionären i det afseendet endast uttryckt en önskan om större kontinuitet i styrelsen.»

I det yttrande, som från bankofullmäktige infor drats öfver den till behandling nu föreliggande motionen och hvilket, jemte fullmäktiges år 1892 afgifna yttrande i fråga om tiokronesedlarnes indragning, finnes uti sin helhet såsom bilaga fogadt vid detta utlåtande, hafva fullmäktige anført:

»Fullmäktige hafva redan förut och senast vid nästlidet års Riksdag haft tillfälle att, i anledning af framställt förslag i samma syfte och af väsentligen samma innehåll som det nu remitterade, uttala sin tillstyrkande mening angående lämpligheten, med hänsyn såväl till riksbankens kraftiga utveckling som till allmänna rörelsens trygghet, af en försigtigt genomförd reform, hvarigenom rättigheten att utgifva banksedlar blefve öfverlemnad åt riksbanken allena. Intet har sedermera förefallit af natur att förändra denna fullmäktiges mening — — —

I likhet med hvad sistlidet år angående detta förslag yttrats, anse fullmäktige fortfarande, att från riksbankens sida intet hinder bör möta för att i utbyte mot erhållande allena af all rätt till utgifvande af bank-

sedlar bevilja enskilda bankerna vissa förmåner i afseende å rätt till rediskontering mot lägre diskonto samt till åtnjutande af kassakreditiv mot mycket låg ränta, allt på tid och på vilkor, som af 1889 års bankkomité föreslagits och af densamma ansetts tillräckliga att betrygga bankernas verksamhet under öfvergångstiden och bereda dem tillfälle att till fördel såväl för dem sjelfva som för den allmänna rörelsen äfven derefter utöfva sin verksamhet. Likaså fasthålla fullmäktige sin åsigt derom, att riksbanken sjelf icke bör finna någon svårighet att stärka sin metalliska kassa och ordna sin rörelse i öfrigt på sådant sätt, som kan anses nödigt för öfvertagande af all sedelutgifningsrätt och den mera omfattande verksamhet, som deraf sannolikt föranledes.

Fullmäktige anhålla härvid att få fästa uppmärksamhet på en ny erfarenhet, som synes egnad att ytterligare inskräpa angelägenheten af inskränkning i de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, för så vidt man nemligen i verkligheten vill bereda riksbanken en större plats i vår ekonomiska hushållning, än som för närvarande i konkurrens med det enskilda sedelprivilegiet kan af densamma förvärfvas. Redan under första hälften af sistlidet år erbjöds af riksbanken åt de enskilda bankerna rätt att på vissa vilkor och till visst högsta belopp få rediskontera sin inrikes vaxelporfölj mot ett diskonto, som med en half procent understeg det i allmänhet gällande. Denna rättighet, som i förut framlagda förslag alltid gjorts beroende af en större eller mindre inskränkning i sedelutgifningsrätten och följaktligen ansetts böra beviljas endast såsom ersättning för denna, medgafs nu utan något slags dylikt vilkor, men har likväl endast i mycket ringa mån blifvit använd af de enskilda bankerna, hvilka antagligen funnit fördelaktigare att begagna sin egen vidsträckta sedelutgifningsrätt.

Äfven från synpunkten af de enskilda bankernas och den dermed nära förbundna allmänna rörelsens trygghet synes en annan tilldragelse, som likaledes egt rum under senaste året, mana till att i tid söka ordna sedelutgifningsrätten och dermed förenade, ganska ömtåliga förhållanden. Fullmäktige syfta härvid på den vid sistlidet års riksdag fördubblade beskattningen af de enskilda bankernas sedelemission. Det kan nemligen befaras, att ett ytterligare fortgående på denna väg kan låta skattens tunga mer än uppväga vinsten af privilegiet och de enskilda bankerna deraf bringas i det läge, att de nödgas uppgifva större eller mindre del af sin emission, utan att dessförinnan hafva fått sig från riksbanken tillförsäkrad ens någon del af de fördelar eller lättnader för kassarörelsen, som hittills alltid ansetts böra utgöra förutsättningen för en inskränkning af denna rätt.

Motionären har framlagt sitt förslag under förutsättning af bifall till det hvilande förslaget till sådan ändring af grundlagen, att fullmäktige skulle komma att väljas på 3 år och att sålunda blefve undanröjd en af de svåraste bristerna i riksbankens styrelse, nemligen bristen på kontinuitet. Så vidt på Riksdagen beror, har denna förutsättning nu blifvit en verklighet, och fullmäktige anse sig icke på frågans nuvarande ståndpunkt behöfva afgifva något omdöme, huruvida genom denna grundlagsförändring allena den önskvärda kontinuitet i styrelsen och stabilitet i förvaltningen, hvilka från flera håll man hittills velat vinna genom äfven Kongl. Maj:ts direkta deltagande i valet af fullmäktige, kan anses tillräckligt betryggad, men önska betona, att i sådant fall den ofta framhållna angelägenheten deraf, att med riksbankens öfvertagande af all landets sedelutgifning bör följa öfverflyttande från reglementet till lagen af bestämmelserna om metalliska kassan, sedelstockens storlek och täckning genom särskilda slag af värden, synes blifva ännu mera framträdande».

Från fullmäktiges yttrande har deras ordförande varit skiljaktig och anmält följande reservation:

»Då de fördelar och lättnader, som de enskilda bankerna bereda den allmänna rörelsen, efter min öfvertygelse, i icke oväsentlig mån bero deraf, att sedelutgifningsrätt är dem medgifven, anser jag mig icke kunna tillstyrka motionärens förslag, som går ut på ett fullständigt upphäfvande af denna rätt».

Motionären har, vid det han uttalat sig för lämpligheten af att lägga 1889 års komitéförslag till grundval för åstadkommande af ett antagligt förslag till bankväsendets ordnande, tillika uttalat den förmodan, att de äsyftade begge lagförslagen skulle i åtskilliga delar behöfva ändras eller jemkas. I sådant afseende har motionären särskildt framhållit, att den i förslaget till lag för Sveriges riksbank ifrågakända nedsättningen i afbetalningslånefonden från nuvarande 12 till 10 millioner kronor skulle vara obehöflig samt att, då med afseende på riksbankens styrelse Riksdagen icke torde vara sinnad vidtaga annan ändring än den, som innefattades i det förut omnämnda, numera af Riksdagen för dess del antagna grundlagsändringsförslaget, alla på

förutsättning af ytterligare ändringar i grundlagarne hvilande stadganden i lagförslaget borde ändras och således särskildt flera stadganden i V kap. (§§ 28—45) utgå eller omarbetas. Utskottet har icke funnit det lämpligt att allenast på grund af den nu väckta motionen ingå på en granskning i detalj vare sig af de nu anmärkta punkterna af 1889 års komitéförslag eller af detta förslag i öfrigt, utan har trots sig böra afvakta, att samma komitéförslag på ett mera direkt sätt än nu blefve understådt Riksdagens pröfning. För utskottet har detsamma till sina hufvudgrunder varit tillräckligt känt för att utskottet, i likhet med motionären, skall deri se ett lyckligt uppslag till bankfrågans lösning i riktning af det allmänt erkända önskemålet — upphörandet af den enskilda sedelutgifningsrätten och denna rätts koncentrerung till riksbanken, hvilket skulle särskildt bidraga dertill, att riksbanken sattes i stånd att fylla uppgiften af en verklig nationalbank, som, på samma gång den kraftigare än hittills kunde utgöra ett stöd mot och i möjligaste mån förekomma skadliga rubbningar i affärslifvet, äfven tillförde staten ett välbehöfligt bidrag till bestridande af dess alltjemt stigande utgifter.

Uti sitt öfver motionen afgifna yttrande hafva bankofullmäktige vitsordat den af motionären framhållna önskvärdheten att med riksbankens öfvertagande af all landets sedelutgifning borde följa öfverflyttande från reglementet till lagen af bestämmelserna om metalliska kassan samt sedelstockens storlek och täckning genom särskilda slag af värden. Utskottet, för hvilket det icke synes osannolikt, att Riksdagen, i sammanhang med tillkomsten af en lagstiftning om den enskilda sedelutgifningsrättens indragning, skulle vilja medverka till bestämmelser i angifna syfte, har af förut angifna skäl icke aktat nödigt att mera i detta fall än beträffande komiténs förslag i öfrigt ingå på en närmare granskning. För öfrigt hafva fullmäktige, i fråga om sättet för genomförandet af sedelutgifningsrättens begränsning till riksbanken, hänvisat till sitt senast vid förlidet års riksdag i ämnet hafda, här ofvan intagna utlåtande.

I det nu afgifna utlåtandet hafva fullmäktige vidare framhållit två under det senaste året inträffade förhållanden såsom ytterligare skäl för angelägenheten att i tid söka ordna frågan om sedelutgifningsrätten; och synes det utskottet, att hvad fullmäktige dervid påvisat är af beskaffenhet att böra med största uppmärksamhet beaktas vid afgörandet af den genom förevarande motion nu föreliggande fråga.

På de skäl, som blifvit här ofvan vidrörda, och då utskottet i

det sätt, hvarpå frågor rörande bankväsendet under de senare åren funnit sitt afgörande i Riksdagen, ser ett alltmer växande intresse för en med ändring af nuvarande förhållanden genomförd lösning af bankfrågan, får utskottet, med anledning af herr Lithanders motion, hemställa,

att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes hufvudsakligen på de grunder, som angifvits dels af fullmäktige i riksbanken och dels af 1889 års bankkomité i tillämpliga delar af dess den 30 januari 1890 afgifna förslag till lag för Sveriges riksbank och till lag angående indragning af enskilda bankers sedelutgifningsrätt, för Riksdagen framlägga förslag till omorganisation af bankväsendet med afseende på riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna.

Stockholm den 19 april 1894.

På det sammansatta utskottets vägnar:

G. H. SPENS.

Reservation:

af grefve *Spens* samt herrar *Fröberg*, *Lundström*, *Sandberg*, *Moberg* och *Cederberg*, hvilken sistnämnde anført: »Utan att ingå på frågan, huruvida en öfverflyttning till riksbanken af all sedelutgifning i landet är för den allmänna rörelsen nyttig, anser jag mig dock kunna konstatera, att de i denna riktning gående yrkandena allt mera vinna i styrka, och då de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt kan göras för dem obegärlig genom någonting så oberäkneligt som en gemensam omröst-

ning beträffande sedelbevillningen, synes det mig vara af vigt, att den nu sväfvande bankfrågan ordnas, och hör jag därför till dem, som i likhet med motionären och utskottet önska, att Kongl. Maj:t skall taga saken om hand.

Men då känt är, att Riksdagen sistlidne år förkastat ett skrifvelseförslag i frågan, synes det nödvändigt att, innan nytt förslag framlägges, utredning bör ega rum, huruvida anledningarna till fjolårets anmärkningar kunna aflägsnas. Då utskottet vägrat verkställa sådan utredning för att ånyo framlägga 1893 års skrifvelseförslag, har jag emot ett sådant förfarande velat inlägga min gensaga.

Enligt protokollen berodde motståndet mot det nämnda förslaget derpå, att i detsamma saknades erkännande af ifrågasatt rätt för Kongl. Maj:t att delta i val af riksbankens styrelse. — Härvid bör dock bemärkas, att då Riksdagen så nyss som 1890 afslagit derom aflåten kongl. proposition, man nu svårligen kan begära mera, än att Riksdagen i sin framställning lemnar denna fråga öppen, och i det nu framlagda skrifvelseförslaget har så ock skett, enär utskottet, trots motionärens dertill inbjudande motivering, undvikit att ingå på frågan om styrelsevalet, och då Kongl. Maj:t icke lärer underlåta att för sin medverkan till en bankreform fordra de enligt hans åsigt nödiga garantierna, böra fjolårets betänkligheter icke numera utgöra hinder för begäran om lagförslags framläggande.

Deremot synas grunderna för lagstiftningen böra något närmare angifvas, än hvad i utskottets förslag skett, enär de, som af utskottet åberopas, icke äro med hvarandra fullt öfverensstämmande.

Mellan bankofullmäktige och 1889 års bankkomité råder visserligen icke meningsskiljaktighet om lämpligheten af att till civillag förlägga de stadganden, som angå riksbankens grund- och reservfonder, metalliska kassa och sedelutgifning, men derutöfver upptager 1890 års förslag till riksbankslag stadganden om riksbankens rörelse och förvaltning, om styrelsens organisation, om antalet afdelningskontor m. m., och då fondernas storlek måste i viss mån vara beroende af åtminstone bankens portfölj och bankkontorens antal, kan det ej vara olämpligt, att dithörande stadganden återfinnas i samma akt, som bestämmer fondernas storlek.

Deremot synes fullmäktiges åsigt, att silfvermynt icke bör inräknas i metalliska kassan, men väl kunna tjena som sedelvaluta, ega företräde framför motsvarande del af 1890 års lagförslag, ehuru deraf påkallas ändring i eller komplettering af nu gällande myntlag, allt på sätt bankofullmäktiges här bilagda yttrande innehåller.

Om den med bankreformen sammanhörande indragningen af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt saknas i fullmäktiges yttranden förslag beträffande andra sedlar än dem, som lyda å tio kronor, för hvilkas indragning ifrågasättes en tid af sex år, hvaremot 1890 års lagförslag omfattar en på 10 år fördelad indragning af *alla* sedelvalörer, och lagförslagen söka således lösa indragningsfrågan fullständigt, på samma gång som de för den allmänna rörelsen minska olägenheten af förändringen.

Om den lättnad för kassarörelsen, som under öfvergångstiden borde beredas de enskilda bankerna, råda i hufvudsak öfverensstämmande åsikter.

På dessa skäl, här endast fragmentariskt anförda, har jag ansett utskottet böra hemställa,

att Riksdagen beslutar anhålla hos Kongl. Maj:t om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till lag för Sveriges riksbank och till lag för indragning af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, allt i öfvensstämmelse med de i 1890 års lagförslag tillämpade grundsatser, utom hvad beträffar silfvermyntets inräknande i den metalliska kassan.

Bilagor:

- 1:o. *Fullmäktiges i riksbanken yttrande i anledning af herr P. E. Lithanders motion angående förslag till ändrad lagstiftning rörande riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna.*

Till sammansatta banko- och lagutskottet.

Sedan bankoutskottet genom protokollsutdrag den 2 februari innevarande år till fullmäktige, med anmodan att till sammansatta banko- och lagutskottet inkomma med utlåtande, öfversändt en af herr P. E. Lithander väckt motion om aflåtande till Kongl. Maj:t af skrifvelse med anhållan om framläggande af förslag till ändrad lagstiftning angående

riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna, få fullmäktige härmed afgifva följande utlåtande.

Fullmäktige hafva redan förut och senast vid nästlidet års riksdag haft tillfälle att, i anledning af framställt förslag i samma syfte och af väsentligen samma innehåll som det nu remitterade, uttala sin tillstyrkande mening angående lämpligheten, med hänsyn såväl till riksbankens kraftiga utveckling som till allmänna rörelsens trygghet, af en försigtigt genomförd reform, hvarigenom rättigheten att utgifva banksedlar blefve öfverlemnad åt riksbanken allena. Intet har sedermera förefallit af natur att förändra denna fullmäktiges mening, om också ifrågasättas kan, huru vida icke, med afseende på den tidpunkt, då förslaget nu åter blifvit väckt, lämpligare hade varit att i främsta rummet och till en början söka genomföra den enklare och ofta föreslagna reformen att indraga den nuvarande minsta — eller 10-kronorsvalören af de enskilda bankernas sedelemmission och öfverlemna denna endast åt riksbanken. De enskilda bankernas nya 10-års oktroyer med beviljad sedelutgifningsrätt utlöpa nemligen först med 1903 års slut, och det kan förefalla mindre lämpligt att redan nu vilja bestämma grunderna för en banklagstiftning, som sannolikt först efter 10 år kan börja tillämpas för att efter måhända ytterligare lika lång tids förlopp vara fullständigt genomförd. Indragningen af de enskilda bankernas 10-kronesedlar är deremot redan i bankoktrojerna förutsatt och möter följaktligen lika litet hinder i dessa, som den i öfrigt synes förete några allvarsamma svårigheter.

I sitt utlåtande med anledning af ett i detta syfte väckt förslag vid 1892 års riksdag hafva fullmäktige framhållit, att riksbanken kunde bevilja de enskilda bankerna sådana fördelar och lättnader för deras kassarörelse i utbyte mot emissionsrätten af 10-kronorsvalören, att de borde i allt lugn kunna ordna och fortsätta sin verksamhet äfven under de i viss mån nya förhållanden, som i och med indragningen af denna för dem otvifvelaktigt ganska betydelsefulla rätt måste inträda, och således allmänna rörelsen icke derigenom blottställas för några allvarsamma rubbningar samt derjemte åt riksbanken beredas rådrum att rusta sig för den mera omfattande rörelse, som sannolikt dervid komme att tillfalla densamma. Fullmäktige anhålla värdsamt att få till detta utlåtande hänvisa, särskildt till hvad deri uttalats såsom fullmäktiges åsigt — för den händelse, att den ofta framhållna farhågan skulle besannas, att efter indragande af 10-kronorsvalören de enskilda bankerna skulle finna med sin fördel förenligt att mot åtnjutande af vissa andra fördelar och lättnader för sin kassarörelse till någon större del afstå från

sin återstående sedelutgifningsrätt, hvarigenom sedelemissionen inom riket sannolikt skulle komma att tillfalla riksbanken — eller att fullmäktige för sådant fall hölle fast vid sin ofta framställda och med de senare årens bankkomitéers öfverensstämmande åsigt, att en dylik följd af den ifrågavarande indragningen af tiokronesedlarne med all visshet skulle leda till bättre ordning för vårt bankväsen, likasom till större trygghet för rörelsen och sundhet för näringslifvet.

Då likväl för närvarande icke föreligger något förslag i ofvan antydda syfte, åligger det fullmäktige att afgifva begärdt utlåtande öfver den remitterade motionen. I likhet med hvad sistlidet är angående detta förslag yttrats, anse fullmäktige fortfarande, att från riksbankens sida intet hinder bör möta för att i utbyte mot erhållande allena af all rätt till utgifvande af banksedlar bevilja enskilda bankerna vissa förmåner i afseende å rätt till rediskontering mot lägre diskonto samt till åtnjutande af kassakreditiv mot mycket låg ränta, allt på tid och på vilkor, som af 1889 års bankkomité föreslagits och af densamma ansetts tillräckliga att betrygga bankernas verksamhet under öfvergångstiden och bereda dem tillfälle att till fördel såväl för dem sjelfva som för den allmänna rörelsen äfven derefter utöfva sin verksamhet. Likaså fasthålla fullmäktige sin åsigt derom, att riksbanken sjelf icke bör finna någon svårighet att stärka sin metalliska kassa och ordna sin rörelse i öfrigt på sådant sätt, som kan anses nödigt för öfvertagande af all sedelutgifningsrätt och den mera omfattande verksamhet, som deraf sannolikt föranledes.

Fullmäktige anhålla härvid att få fästa uppmärksamhet på en ny erfarenhet, som synes egnad att ytterligare inskränka angelägenheten af inskränkning i de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, för så vidt man nemligen i verkligheten vill bereda riksbanken en större plats i vår ekonomiska hushållning, än som för närvarande i konkurrens med det enskilda sedelprivilegiet kan af densamma förvärfvas. Redan under första hälften af sistlidet är erbjuds af riksbanken åt de enskilda bankerna rätt att på vissa vilkor och till visst högsta belopp få rediskontera sin inrikes vaxportfölj mot ett diskonto, som med en half procent understeg det i allmänhet gällande. Denna rättighet, som i förut framlagda förslag alltid gjorts beroende af en större eller mindre inskränkning i sedelutgifningsrätten och följaktligen ansetts böra beviljas endast såsom ersättning för denna, medgafs nu utan något slags dylikt vilkor, men har likväl endast i mycket ringa mån blifvit använd af de enskilda bankerna, hvilka antagligen funnit fördelaktigare att begagna sin egen vidsträckta sedelutgifningsrätt.

Äfven från synpunkten af de enskilda bankernas och den dermed nära förbundna allmänna rörelsens trygghet synes en annan tilldragelse, som likaledes egt rum under senaste året, mana till att i tid söka ordna sedelutgifningsrätten och dermed förenade, ganska ömtåliga förhållanden. Fullmäktige syfta härvid på den vid sistlidet års riksdag fördubblade beskattningen af de enskilda bankernas sedelemission. Det kan nemligen befaras, att ett ytterligare fortgående på denna väg kan låta skattens tunga mer än uppväga vinsten af privilegiet och de enskilda bankerna deraf bringas i det läge, att de nödgas uppgifva större eller mindre del af sin emission, utan att dessförinnan hafva fått sig från riksbanken tillförsäkrad ens någon del af de fördelar eller lättnader för kassarörelsen, som hittills alltid ansetts böra utgöra förutsättningen för en inskränkning af denna rätt.

Motionären har framlagt sitt förslag under förutsättning af bifall till det hvilande förslaget till sådan ändring af grundlagen, att fullmäktige skulle komma att väljas på 3 år, och att sålunda blefve undanröjd en af de svåraste bristerna i riksbankens styrelse, nemligen bristen på kontinuitet. Så vidt på Riksdagen beror, har denna förutsättning nu blifvit en verklighet, och fullmäktige anse sig icke på frågans nuvarande ståndpunkt behöfva afgifva något omdöme, huruvida genom denna grundlagsförändring allena den önskvärda kontinuitet i styrelsen och stabilitet i förvaltningen, hvilka från flera håll man hittills velat vinna genom äfven Kongl. Maj:ts direkta deltagande i valet af fullmäktige, kan anses tillräckligt betryggad, men önska betona, att i sådant fall den ofta framhållna angelägenheten deraf, att med riksbankens öfvertagande af all landets sedelutgifning bör följa öfverflyttande från reglementet till lagen af bestämmelserna om metalliska kassan, sedelstockens storlek och täckning genom särskilda slag af värden, synes blifva ännu mera framträdande.

Protokollsutdrag, innefattande en fullmäktigs afvikande mening, bifogas.

Stockholm den 8 mars 1894.

PEHR EHRENHEIM.

R. Törneblad.

J. W. Arnberg.

Tom Liljewalch.

Sixten von Friesen.

Karl Herlitz.

Utdrag af protokollet, hållet hos herrar fullmäktige i riksbanken den 8 mars 1894.

§ 6. Efter anmälan å nyo af bankoutskottets protokollsutdrag den 2 sistlidne februari, hvori begärts fullmäktiges yttrande öfver herr Lithanders inom Första Kammaren väckta motion (n:o 4) angående förslag till ändrad lagstiftning rörande riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna, beslöto fullmäktige att i ärendet afgifva yttrande till sammansatta banko- och lagutskottet, mot hvilket yttrande herr ordföranden anmälde följande reservation:

»Då de fördelar och lättnader, som de enskilda bankerna bereda den allmänna rörelsen, efter min öfvertygelse, i icke oväsentlig mån bero deraf, att sedelutgifningsrätt är dem medgifven, anser jag mig icke kunna tillstyrka motionärens förslag, som går ut på ett fullständigt upphäfvande af denna rätt».

Som ofvan.

Ur protokollet

C. R. Troilius.

2:o. Fullmäktiges i riksbanken yttrande år 1892 till sammansatt banko- och lagutskott i fråga om indragning af enskilda bankers sedlar å 10 kronor.

»De enskilda bankernas utelöpande tiokronesedlar beräknades i medeltal under åren 1880—1884 uppgå till ett belopp af 27 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, och har under senare år icke så obetydligt stigit, så att samma medeltal för åren 1887—1891 utgör något öfver 32 millioner och den 31 december 1891 var nära 33 millioner eller närmare 57 procent af hela deras utelöpande sedelstock. Deraf skulle kunna dragas den slutsats, att genom det sålunda stegrade beloppet af tiokronesedlar denna valör blifvit icke allenast för de enskilda bankerna sjelfva, utan äfven för allmänna rörelsen af allt mer ökad värde, samt att svårigheten för riksbanken att utan särskilda anordningar öfvertaga hela denna sedelutgifning måste ökas i bredd med dennas stegrade omfång. Fullmäktige äro dock fortfarande af den åsigt, att efter indragningen af tiokronors-

valören en icke så alldeles obetydande andel af dennas belopp lär af de enskilda bankerna komma att konverteras till sedlar af 50 kronor, likasom det äfven lär kunna antagas, att en annan del af förstnämnda valör skall blifva ersatt genom en vidsträcktare tillämpning af check- eller anvisningssystemet. Fullmäktige hafva redan i sitt utlåtande af 1885 *) sökt uppvisa det föga berättigade i den från flera håll starkt betonade farhågan, att de enskilda bankerna, beröfvade rättigheten att utgifva sedlar å 10 kronor, skulle finna den återstående delen af sitt sedelprivilegium af allt för ringa värde att kunna uppväga de dermed förenade kostnader och olägenheter och följaktligen frivilligt uppgifva densamma, hvarmed då äfven befarats skola följa, att all eller nästan all bankverksamhet skulle komma att bedrivas allenast af riksbanken och dess afdelningskontor. Skulle likväl så inträffa, att de enskilda bankerna funne med sin fördel förenligt att mot åtnjutande af vissa andra fördelar och lättnader för sin kassarörelse till någon större del afstå från sin återstående sedelutgifningsrätt, hvarigenom all sedel-emission inom riket sannolikt skulle komma att tillfalla riksbanken, fasthålla fullmäktige fortfarande vid sin ofta uttalade och med de senare årens bankkomitéers öfverensstämmande åsigt, att en dylik följd af den ifrågasatta indragningen af tiokronesedlarne med all visshet skulle leda till bättre ordning för vårt bankväsen liksom till större trygghet för rörelsen och sundhet för näringslivet. — Den högst väsentliga, men stundom förbisedda skilnaden mellan riksbanken såsom den enda sedelutgifvande institutionen och densamma såsom ensam bedrivande all bankverksamhet i riket lära fullmäktige icke behöfva för bankoutskottet framhålla, och de hysa den öfvertygelsen, att den enskilda bankdriften fortfarande liksom förut skall komma att blomstra äfven utan sedelutgifningsrätt.

Hvad åter angår den tid, inom hvilken en indragning af den nuvarande minsta enskilda bankernas sedelvalör skulle kunna verkställas, äro fullmäktige deremot mera betänksamma, enär en så beskaffad åtgärd till förminskande af det genom enskild bankverksamhet utgifna sedelmyntet naturligen kan vidtagas endast med stor försigtighet för att icke blottställa allmänna rörelsen för några svårare rubbningar. Att bestämma indragningen redan till tiden för de nya oktrojernas trädande i kraft, eller 1894, våga fullmäktige icke tillstyrka, då befaras kan, att åt de enskilda bankerna derigenom icke lemnas tillräckligt rådrum att utan vändsam sammandragning af sin rörelse ordna sin verksamhet

*) Såsom bilaga fogadt till sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 3 den 28 april 1885.

efter de förändrade förhållanden, som i och med indragningen af en för dem otvifvelaktigt ganska betydelsefull rätt måste inträda, och derjemte äfven riksbanken torde behöfva någon tid att rusta sig för den mer omfattande rörelse, som sannolikt kommer att dervid falla på dess lott. I anledning af 1885 års motion i ämnet uttalade fullmäktige den mening, att indragningen borde kunna ske successive under åren 1886, 1887 och 1888, så att vid de gällande oktrojernas utgång med sistnämnda år allt vidare utgifvande af tiokronesedlar skulle varda förbjudet. Bankkomitén af 1890 kom deremot till den slutsats, att en stadgad årlig minskning med ett visst belopp skulle för bankerna blifva ganska svår att tillämpa och för affärslifvet under brydsamma förhållanden ganska menlig, hvarför det vore bättre att lemna bankerna friare händer, så att de med aktgifvande å affärsförhållandena kunde begagna de i hvarje fall gynsamaste konjunkturerna för att minska det utelöpande beloppet af sina sedlar. Komitén föreslog följaktligen, att sedelutgifningsrätten skulle vid öfvergångstidens början begränsas till femtio millioner kronor, efter 5 års förlopp vara minskad till hälften och efter ytterligare 5 år helt och hållet upphöra. Med godkännande af denna uppfattning synes det sålunda fullmäktige lämpligast och tryggast, att åt de enskilda bankerna medgifves en längre beredelse tid för indragningen af deras tiokronesedlar, så att t. ex. vid 1896 års utgång eller 3 år efter de nya oktrojernas tillämpning 50 procent af det belopp dylika sedlar, hvarje enskild bank hade utelöpande vid 1891 års slut, skulle vara indragen och derefter återstoden inom ytterligare 3 år eller 1899, från hvilken tid tiokronesedlar icke finge vidare utgifvas. Genom en dylik anordning skulle åt de enskilda bankerna lemnas rundlig tid att bereda sig till och sörja för en successiv indragning af sedlarne, och fullmäktige hysa den förhoppning, att på detta sätt rörelsen icke skulle komma att af åtgärden lida någon olägenhet, och att den af bankerna nu stundom uttalade farhågan angående svårigheten för deras kassarörelse skulle för dem sjelfva blifva föga känbar, då naturligen vid den successiva indragningen af enskilda banksedlar det derigenom vållade tomrummet i rörelsen skulle komma att äfven successivt fyllas af riksbankens, hvilka således vid hvarje liqvid till de enskilda bankerna skulle strömma till dess kassar och likaså utan svårighet för banken derifrån vid hvarje utbetalning åter utgå. Slutligen skulle efter indragningens afslutande af oktrojtiden ännu återstå 4 år, en tillräcklig tid för hvarje bank att med ledning af vunnen erfarenhet besluta, antingen den vid oktrojtidens slut ville upphöra med sin verksamhet eller fortsätta densamma äfven utan sedelutgifningsrätt och sannolikt såsom

aktiebolag under likartade vilkor med dem, som redan nu gälla för de flerfaldiga af våra bankinstitut, som arbeta under denna form.

Redan i 1885 års utlåtande hafva fullmäktige uttalat den mening, som sedermera upptagits af 1889 års bankkomité och redan vunnit i viss mån godkännande af Riksdagen genom det i reglementet intagna vilkorliga stadgandets senare moment, att nemligen åt de enskilda bankerna borde beredas tillfälle att på gynsamma vilkor i riksbanken rediskontera af sin inrikes vaxelporfölj till belopp, motsvarande den sedelutgifning, af hvilken de genom indragning af tiokronorsvalören gått förlustiga. Fullmäktige hafva till hvad dervid blifvit anfördt intet att vidare tillägga, men önska dock betona, att denna rediskontering torde böra tillförsäkras de enskilda bankerna till visst bestämdt belopp och under viss tid, med förbehåll likväl af riksbankens rätt och pligt att pröfva vaxlarnas ursprung och inre beskaffenhet. Det kan visserligen deremot invändas, att riksbanken derigenom skulle komma att påläggas en förbindelse, som under vissa förhållanden kunde blifva tung och brydsam, men denna farhåga torde icke förtjena något synnerligt beaktande, enär denna riksbankens rediskonteringsskyldighet i intet fall komme att sträckas längre än högst till det belopp, de enskilda bankerna haft utelöpande i sina tiokronesedlar och sålunda torde kunna fullgöras med riksbankens för rörelsen oundgängliga sedlar.

Å andra sidan får deremot icke förbises, att det för de enskilda bankerna måste vara af högsta vikt att under tiden för indragningen af en så betydlig del af deras utelöpande sedlar och möjligen någon tid derefter kunna med visshet veta, hvad de från riksbanken hafva att såsom kassatillgång påräkna. En dylik öfverenskommelse med de enskilda bankerna bör slutligen betraktas icke endast såsom en tunga för riksbanken, utan äfven såsom en fördel, enär de förra derigenom komme att tjena såsom uppsamlare af handelns och industriens betalningslöften för riksbankens räkning, men på sin egen risk, och det är från denna synpunkt vida mera, än från önskan att bereda de enskilda bankerna någon ersättning för den genom inskränknungen i deras sedelprivilegium uppkomna förlust, som det synts lämpligt att för de rediskonterade vaxlarna erbjuda de enskilda bankerna fördelen af någon reduktion i det annars och vid direkt diskontering gällande diskontot. Denna uppfattning synes äfven af Riksdagen blifvit godkänd, då det oftanämnda vilkorliga stadgandet lemna fullmäktige frihet att bestämma de vilkor, som för rediskonteringen skulle komma att gälla.

Slutligen torde fullmäktige äfven nu böra något yttra sig angående riksbankens förmåga att öfvertaga den ökade sedelutgifning,

som genom indragning af de enskilda bankernas tiokronesedlar med all visshet lärer komma att af densamma fordras, samt om de särskilda åtgärder i och för riksbankens förstärkande, hvilka i följd deraf kunna blifva nödiga.

Genom Riksdagens beslut af år 1887 höjdes det belopp sedlar, riksbanken egde att utgifva utöfver metalliska kassan och öfriga kassatillgångar, med 10 millioner, eller från 35 till 45 millioner, hvarjemte bestämdes, att de s. k. foliomedlen icke vidare skulle såsom utelöpande sedlar beräknas. Den sålunda vunna ökningen i sedelutgifningsrätten kan antagas till omkring 25 millioner, för hvilkens fullständiga åtnjutande dock fordrades, bland annat, en förstärkning af metalliska kassan med 3 millioner.

Då riksbankens sedelreserv vid flera tillfällen före denna tid varit ganska knapp, synes en dylik förhöjning, om äfven icke med samma betydande belopp, hafva varit af omständigheterna påkallad, så vida ej riksbanken skulle allt för ofta nödgas, för att undvika öfverskridande af sin emissionsrätt, vidtaga särskilda, för rörelsen ofta tyngande åtgärder. Denna vidgade emissionsrätt har dock riksbanken endast i ringa mån kunnat begagna, såsom framgår deraf, att vid årssluten 1887—1891 den obegagnade delen deraf varierat mellan 20,⁸ och 29,⁹ millioner, hvarvid derjemte bör uppmärksammas, att riksbankens utelöpande sedlar i regeln vid månads- och årssluten ökas med 3 å 5 millioner, hvilka de närmaste dagarne derefter återströmma till banken, i följd hvaraf den obegagnade sedelreserven under årets öfriga tider i allmänhet varit icke obetydligt högre, än af angifna siffror utvisas. Anledningen till riksbankens i förhållande till sedelutgifningsrättens obetydliga faktiska sedelemmission är i främsta rummet den, att bredvid de enskilda bankernas sedlar plats för större belopp af riksbankens icke funnits i allmänna rörelsen, och torde för närvarande under normala förhållanden det belopp, som rörelsen kan upptaga och qvarhålla, kunna beräknas till 35 å 40 millioner. Det öfverskjutande strömmar snart åter till riksbanken med anspråk på liqid, och då, såsom bankoutskottet har sig väl bekant, under senare år de för inlösning nödiga kassatillgångarna varit mycket vexlande och stundom knappa, hafva fullmäktige funnit sig manade att endast försigtigt bedrifva riksbankens diskontorörelse och tillmötesgå anspråken på nya eller ökade försträckningar. Då så är, och riksbanken redan nu med en jämförelsevis obetydande sedelstock stundom funnit det brydsamt nog att anskaffa motsvarande kassatillgångar, kan det synas föga berättigadt att fortfarande uttala samma åsigt som 1885 eller att riksbanken utan större svårighet bör kunna

åtaga sig den stegrade sedelemission, som af indragningen af de enskilda bankernas tiokronesedlar sannolikt kommer att påkallas. Dessa sedlar i rörelsen uppgå nu till ett samladt belopp af 33 å 34 millioner kronor, och om äfven, såsom förut blifvit erinradt, får antagas, att någon del deraf kan komma att ersättas med de enskilda bankernas femtiokronesedlar och en annan del af en kraftigare utveckling af check- och anvisningssystemet, lär dock i allt fall den vida större delen af dessa 34 millioner behöfva ersättas af riksbankens sedlar. Det är också endast under antagande deraf, att denna riksbankens sålunda ökade sedelemission icke i någon mån kommer att utgöra ett tillskott till hvad af banksedlar redan finnes i rörelsen, och som erfarenheten visat kunna och behöfva af denna kvarhållas, utan att den tillkommit endast och uteslutande för att fylla det genom minskningen af de enskilda bankernas sedelemission uppkomna tomrummet och sålunda antagligen icke komma att särdeles tynga på inlösningsfonderna, som fullmäktige ansett sig kunna fasthålla sin ofvan anförda mening. Det är äfven endast från denna synpunkt som det kan sägas, att några särskilda åtgärder af större betydelse icke synas vara för ändamålet behöfliga.

Naturligen bör riksbankens nu beviljade och under nuvarande förhållanden fullt tillräckliga emissionsrätt något ökas, enligt fullmäktiges åsigt med 15 millioner, och metalliska kassan enligt nu gällande grunder med motsvarande belopp eller 30 procent deraf, således med 4,5 millioner. Med en metallisk minimikassa af 22,5 millioner skulle riksbankens lägsta emissionsrätt sålunda komma att uppgå till 82,5 millioner, och beloppet deröfver förblifva beroende på de öfriga kassatillgångarna, d. v. s. saldot af fordringarna å löpande räkning i utlandet. Detta minsta belopp af 82,5 millioner synes böra fullt motsvara behovet, då riksbankens utelöpande sedlar med tillägg af de enskilda bankernas tiokronesedlar belöpte sig i runda tal

vid utgången af 1887	till	68,
»	»	» 1888 » 76,
»	»	» 1889 » 77,
»	»	» 1890 » 80,
»	»	» 1891 » 77 millioner kronor.

För undanrödjande af den möjliga svårigheten för riksbanken att höja sin metalliska kassa i förhållande till den större emissionen af sedlar, anse fullmäktige det vore tillräckligt, om det nuvarande vilkor-

liga stadgandet i bankoreglementet, som berättigar riksbanken att i händelse af upphörande af de enskilda bankernas rätt till utgifvande af tiokronesedlar få i riksgäldskontoret lyfta svenska statens obligationer eller motsvarande valuta i guld intill ett belopp af 7 millioner kronor, får fortfarande förblifva gällande.

Slutligen anhålla fullmäktige få uttala såsom sin enhälliga mening, att om riksbankens sedelutgifningsrätt så betydligt höjes, som nu blifvit ifrågasatt, hvarmed dess lånerörelse samt inflytande på allmänna rörelsen äfven måste vinna ökad utsträckning, synas bestämmelserna om sedelutgifningsrätten och metalliska kassan böra förflyttas från reglementet för riksbanken till lagen för rikets ständers bank. Skälen dertill äro med så mycken styrka anförda af, bland andra, de båda bankkomitéerna af 1883 och 1890, att fullmäktige dertill endast hafva att tillägga, att den synnerliga omsorg, som Riksdagen egnat riksbanken och som gifvit densamma en ökad och hög grad af styrka och fasthet, synes böra utgöra ännu en anledning för Riksdagen att, när den ifrågavarande förändringen kommer till stånd, tillförsäkra de viktigaste bestämmelserna om riksbanken samma garanti som andra för samhället viktiga lagar och föreskrifter.»

Mot detta fullmäktiges yttrande afgaf fullmäktiges ordförande reservation, hvori anfördes följande:

»I öfverensstämmelse med de åsigter, jag yttrat vid de föregående tillfällen, då frågan om indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar å 10 kronor varit föremål för fullmäktiges utlåtande och Riksdagens pröfning, afstyrker jag den af motionärerna föreslagna framställning till Kongl. Maj:t. Vål är det sant, att de af Kongl. Maj:t meddelade nya oktrojer för de enskilda bankerna på 10 år från 1894 års början för en längre tid fastslå bestående förhållanden, utom i nu ifrågasatta hänseende, men det torde böra erinras, att berörda oktrojer meddelats först sedan åtskilliga försök att ordna bankväsendet visat sig fruktlösa, och jag kan icke, ehuru jag anser en inskränkning och reglering af den enskilda sedelutgifningsrätten önskvärd, i Kongl. Maj:ts beslut finna ett skäl att förorda en åtgärd, som efter min tanke är olämplig såsom inskränkning och saknar all betydelse såsom reglering. Den sedelutgifningsrätt, som medgifves de enskilda bankerna, bör lemnas i sådan form, att bankernas förmåga att så i ett som annat afseende underlätta den allmänna rörelsen i möjligaste mätto bibehålles, men genom den nu föreslagna åtgärden, äfven om vid verkställigheten, på sätt fullmäktige tillstyrkt, större varsamhet iakttages, än motionärerna ansett nödigt, skall bankverksamheten sannolikt komma att väsentligen

inskränkas. Förlägenhet och rubbningar i den allmänna rörelsen kunna deraf blifva en följd, och hvad som dertill kan leda bör af lagstiftningen omsorgsfullt undvikas. Jemförelsen mellan indragning af 10-kronesedlarne och den vid 1879 års slut skedda indragningen af 5-kronesedlarne är icke bevisande, då 5-kronesedlarne i stor utsträckning ersattes af 10-kronesedlar, men dessa sistnämnda endast i ringa utsträckning torde komma att ersättas med närmast högre valörer.

Det ökade utrymme, som indragningen skulle medföra för riksbankens sedlar, är onekligen för riksbanken en fördel, men om i sammanhang dermed anspråk ställas på riksbanken, att den skall fylla de lånebehof, hvarvid den allmänna rörelsen under det nuvarande systemet vant sig, och till och med i någon mån afsäga sig sin sjelfständighet, synas mig olägenheterna för riksbanken kunna blifva större än fördelarne. — Om den föreslagna indragningen kommer till stånd, anser jag, lika med öfrige fullmäktige, att bestämmelserna om riksbankens sedelutgifningsrätt och metalliska kassa böra införas i lagen för rikets ständers bank.»

Bilaga till herr Cederbergs reservation:

Till bankoutskottet.

Genom utdrag af sitt protokoll för den 6 sistlidne mars har bankoutskottet, under erinran om det sedan längre tid pågående prisfallet å silfver samt denna omständighets inverkan på skiljemyntets värde och dermed sammanhängande förhållanden, begärt fullmäktiges yttrande, huruvida icke nämnda betydliga prisfall kunde anses påkalla någon ändring i 6 § af det för banken gällande reglemente, eller om någon ändring i det nuvarande bokföringssättet å silfver kunde vara påkallad.

Då fullmäktige nu gå att besvara denna remiss, anhålla de att först och främst få fästa uppmärksamheten vid ett egendomligt förhållande, som måste anses vara af den betydelse att afgörande inverka på de framställda spörsmålen bedömande.

Enligt § 16 af nu gällande myntlag är riksbanken skyldig att såväl vid hufvudkontoret som vid kontoren i Göteborg och Malmö invexla med guldmynt hvilket belopp skiljemynt som helst, endast detta är jemnt delbart med kronor 10, och samma föreskrift återfinnes i § 16 af banko-

reglementet. Intet kan anses riktigare eller naturligare, än att staten i viss mån använder nationalbanken såsom förmedlare vid utväxling till och invexling från allmänheten af sitt skiljemynt, och så lär väl, till bekvämlighet för såväl staten som allmänheten, äfven i andra länder vara förhållandet. Men ett dylikt stadgande och de deraf beroende förpligtelser för riksbanken förutsätta med nödvändighet, synes det fullmäktige, ett annat lagbud såsom komplement, hvilket bestämmer och reglerar statens skyldighet att, när helst sådant påfordras från riksbanken, åter invexla skiljemyntet med guld eller, hvilket är liktydigt, med riksbankens sedlar. Ehuruval statens skyldighet i detta hänseende torde böra anses ostridig, förefinnes likväl icke, fullmäktige veterligt, något lagstadgande derom och följaktligen icke heller någon bestämmelse angående den statens myndighet eller kassa, till hvilken riksbanken skulle hafva att hänvända sig med anmodan om invexling. Visserligen föreskrifver en kongl. förordning af den 31 december 1875 § 1, att i rikets landtränterier, utom i Stockholm, Göteborg och Malmö, en hvar eger att få hvilket som helst belopp af sådana mynt, som jemlikt § 14 af lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 till följd af nötning endast till statens kassor äro lagligt betalningsmedel, vexladt mot lika stort belopp samma slags gångbara mynt, såsom ock att få hvilket som helst med tio kronor delbart belopp af skiljemynt vexladt mot guldmynt; men sjelfva ordalagen i denna kongl. förordning synas gifva vid handen, att man dervid uteslutande afsett allmänhetens bekvämlighet och rätt, men alldeles icke riksbankens. Landtränterierna i Stockholm, Göteborg och Malmö äro uttryckligen befriade från invexlingsskyldigheten, uppenbarligen därför, att i dessa städer riksbanken fått den sig pålagd, och de öfriga landtränterierna står det fritt att vid behof af medel för ifrågasvarande invexling hemta dylika från riksbankens kontor. I hvarje fall finnes i myntlagen ingen statens invexlingsskyldighet erkänd eller stadgad, och det synes dock vara just der, som en dylik bestämmelse bort hafva sin plats. Annorlunda har man förfarit i våra grannländer, Danmark och Norge, hvilka med oss hafva gemensamt myntväsen och i ganska väsentliga delar lika myntlag. I Danmark är det visserligen nationalbanken ålagdt att vid sitt hufvudkontor i Köpenhamn med guld invexla hvarje belopp skiljemynt, som för detta ändamål inlemnas, men deremot är statskassan enligt § 11 i myntlagen af 1873 skyldig att med guld inlösa hvarje belopp skiljemynt, som nationalbanken begär. Vid sådant förhållande har också nationalbanken erhållit rätt att i sin s. k. metallfond, motsvarande metalliska taxan hos oss, inräkna sitt förråd af skiljemynt. I Norge är det likaledes, genom myntlagen af 1875,

statskassans åliggande att till en hvar vid anfordran med guld invexla skiljemynt, och ehuru Norges bank har genom den nya banklagen af sistlidet år fått skyldighet att å statens vägnar besörja såväl in- och utvexlig af skiljemyntet som äfven öfriga statens kassaförrättningar, får den dock icke inräkna beloppet af i dessa kassor ineliggande sådant i den metalliska kassan. För de belopp skiljemynt, som af staten lemnas till banken, krediteras statskassan på ett särskildt konto, i bankens balansräkning kalladt »statskassans vaxlingskonto», hvaremot bankens förråd af dylikt mynt upptages bland dess tillgångar till sitt nominella eller prägelvärde.

Betydelsen för riksbanken å ena sidan af ofvan anförda stadgande i § 16 myntlagen och å den andra af angifna, bristande bestämmelse deri lär väl knappt behöfva mycket framhållas. Riksbanken, som naturligen är förpligtad att vid anfordran med guld inlösa det af densamma utgifna myntrepresentativet, sedlarne, har derigenom blifvit ålagd samma skyldighet äfven för det andra slaget af myntrepresentativ med laglig kurs inom landet, nemligen det af staten utlemnade skiljemyntet. Men öfver detta senares belopp, lika litet som öfver dess prägelvärdes förhållande till dess metallvärde, har riksbanken icke någon som helst kontroll; den har blott skyldighet att inlösa med guld hvilka mängder, som än erbjudas, och det är uppenbart, att, om vid vissa tillfällen det af staten utlemnade beloppet deraf skulle komma att i betydligare mån öfverstiga rörelsens behof, öfverskottet snart skall strömma till riksbankens kassor med fordran på invexling mot guld. Staten har derigenom erhållit en dispositionsrätt öfver riksbankens tillgångar, som uppenbart strider mot banklagens och reglementets anda och ordalag och icke mindre mot den allt sedan sista realisationen antagna, helsosamma regeln, att riksbankens och statens affärer skola hållas strängt särskilda och icke få på något sätt sammanblandas eller blifva gemensamma. Derigenom kan äfven fullmäktiges kontroll öfver riksbankens förvaltning och framför allt öfver dess guld tillgång i icke ringa mån vridas ur deras hand, och det kan inträffa, att fullmäktige nödgas se den valuta, som skall utgöra garanti- och invexlingsfond för de utelöpande sedlarne, undanryckas detta ändamål för att inlösa statens skiljemynt, öfver hvars belopp riksbanken icke eger någon som helst bestämmanderätt.

Med en sådan uppfattning måste fullmäktiges svar å den framställda frågan vara sjelfallet. Ett lagbud, som klart och bestämdt stadgar statens skyldighet gent emot riksbanken att vid anfordran invexla silfverskiljemyntet med guld eller riksbankens sedlar, måste blifva vilkoret för att bankens tillgång af silfvermynt skall utan olägenhet eller

fara för riksbankens trygghet kunna inberäknas i den metalliska kassan. Men äfven i detta fall synes det med skäl böra ifrågasättas, huruvida ett sådant bokföringssätt kan vara principiellt riktigt, enär riksbankens sedlar skola enligt sin ordalydelse lösas med guld och följaktligen till inlösningsfordran icke bör räknas annat, än hvad som är guld och ej blott en fordran, betalbar i guld. Riktigast synes därför vara, att det stadgande i bankoreglementets § 6, som medgifver, att bankens behållning af konventions-silfvermynt får inräknas i metalliska kassan till ett belopp motsvarande $\frac{1}{6}$ af denna kassas hela belopp, borttages och metalliska kassan således beräknas allenast till hvad den verkligen utgör i myntadt eller omyntadt guld, äfven om derigenom riksbanken skulle nödgas underkasta sig den kostnad, som betingas af anskaffandet af ytterligare några millioner kronor, hvilket likväl icke för närvarande af reglementets föreskrift angående metalliska kassans minimum är med nödvändighet påkalladt. Deremot synes icke någon betänklighet böra möta att upptaga riksbankens tillgång i silfvermynt bland de i reglementets § 5 mom. 1 angifna tillgångar, å hvilka sedelutgifningsrätt får grundas, enär, under förutsättning af statens lagbestämda skyldighet att vid anfordran invexla silfverskiljemyntet till dess fulla prägelvärde med guld, denna tillgång väl icke bör anses af mindre god beskaffenhet än de i löpande räkning med utländska banker och bankirer placerade valutor.

Slutligen anhålla fullmäktige få anföra, att under nuvarande förhållanden och då det möjligen kan inträffa, att den i riksbanken förvarade öfverflödiga behållningen af silfverskiljemynt måste realiseras på riksbankens bekostnad, är det synnerligen svårt att angifva icke allenast sättet för bokföringen af silfvermyntet, utan äfven och ännu mera det värde, hvartill det rätteligen bör uppföras, enär silfrets allt jemt sjunkande pris gör skilnaden mellan silfvermyntets metall- och prägelvärde snart sagdt för hvarje dag allt större och följaktligen beräkningen af dess exakta värde icke endast oviss, utan äfven för uppskattningen af riksbankens tillgångar af allt större betydelse.

Stockholm den 10 april 1894.